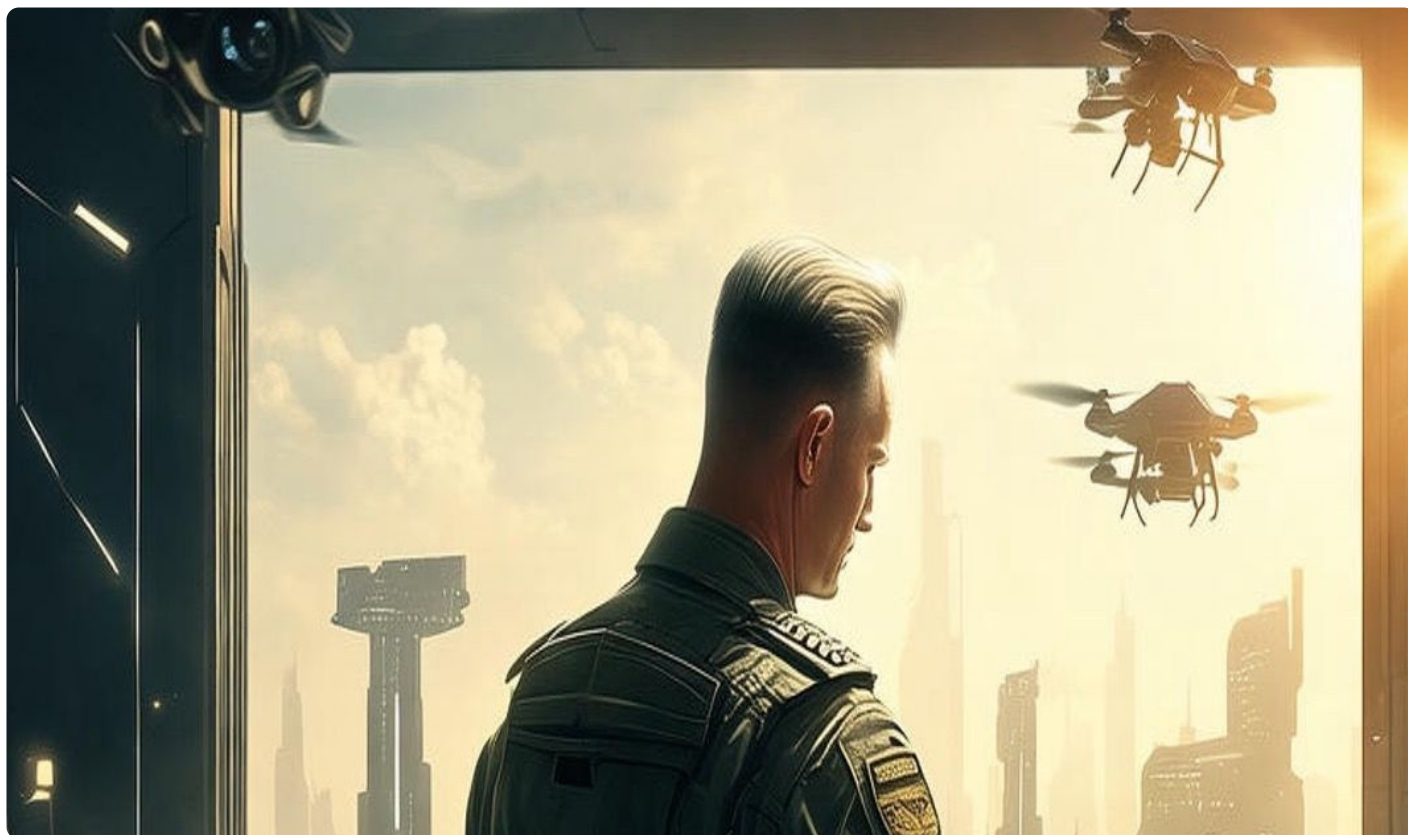

SKĄD SIĘ BIERZE BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE

Grzegorz Kwaśniak

SKĄD SIĘ BIERZE BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE

Bezpieczeństwo narodowe to efekt ciągłego dążenia do osiągnięcia pewności istnienia oraz funkcjonowania narodu, realizowany przez państwo zapewniające zorganizowaną ochronę i obronę przed możliwymi zagrożeniami, ostatecznie wyrażony stosunkiem potencjału państwa do skali aktualnych i prognozowanych zagrożeń. Coraz bardziej zmienny i nieprzewidywalny charakter współczesnych zagrożeń wymaga ciągłego rozwijania potencjału administracyjnego, społecznego, demograficznego, gospodarczego i militarnego oraz ciągłego i coraz lepszego funkcjonowania narzędzi służących do zarządzania tym potencjałem we wszystkich obszarach istnienia współczesnego państwa.

W praktyce proces ten realizowany jest w ramach poszczególnych systemów bezpieczeństwa, które – biorąc pod uwagę specyfikę danego działu administracji – wypełniają swoją społeczną misję zapewnienia bezpiecznych warunków bytu i rozwoju państwa i narodu. Do najważniejszych z nich możemy zaliczyć: System obronny państwa, System ochrony granicy państwowej, System zarządzania kryzysowego, System obrony cywilnej, Krajowy system ratowniczo-gaśniczy, System ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku konstytucyjnego, System bezpieczeństwa i porządku publicznego, System ochrony informacji niejawnych, System ochrony danych osobowych, System ochrony przeciwpożarowej, System ochrony przeciwpowodziowej, System państwowego ratownictwa medycznego.

W związku z aktualną sytuacją geopolityczną warto przyjrzeć się bliżej funkcjonowaniu tych systemów, od których zależy najważniejszy współcześnie rodzaj bezpieczeństwa, tzn. bezpieczeństwo militarne. Są to przede wszystkim: System obronny państwa, System zarządzania kryzysowego, System obrony cywilnej.

System obronny państwa to wyodrębniona funkcjonalnie część potencjału administracyjnego, społecznego, gospodarczego oraz militarnego państwa przeznaczona i przygotowana głównie do zwalczania zagrożeń i kryzysów militarnych oraz zapewnienia zwycięstwa w wojnie. System ten jest kierowany i nadzorowany przez Prezydenta, Prezesa Rady Ministrów oraz poszczególnych ministrów w zakresie ich kompetencji. Główną rolę w

kierowaniu systemem obronnym odgrywa Minister Obrony Narodowej, który kieruje działem administracji rządowej „obrona narodowa”, realizuje politykę Rady Ministrów w zakresie ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju, kieruje obronnością kraju oraz sprawuje ogólny nadzór nad przebiegiem procesu planowania obronnego.

Aktualny system obronny państwa został zbudowany w połowie lat 60. XX wieku, w okresie, w którym Polska pod względem politycznym, ekonomicznym i społecznym była całkowicie innym krajem i miała zupełnie odmienne interesy narodowe. Jednak w ciągu ostatnich 30 lat nie przeprowadzono żadnej znaczącej modernizacji systemu obronnego, a wprost przeciwnie - jego funkcjonowanie uległo pogorszeniu i to w większości obszarów. W tej sytuacji najważniejszym zadaniem jest modernizacja systemu i zmiana jego charakteru z systemu o charakterze selektywnym, angażującym do obrony państwa tylko wybrane siły i środki, w system o charakterze powszechnym, angażującym do obrony znaczą większość potencjału państwa: wojska operacyjne, Wojska Obrony Terytorialnej, administrację publiczną, większość społeczeństwa czy znaczną część gospodarki narodowej.

System zarządzania kryzysowego to wyodrębniona funkcjonalnie część potencjału państwa przeznaczona do zapobiegania sytuacjom kryzysowym, przygotowana do przejmowania nad nimi kontroli, reagowania w wypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwania ich skutków oraz odtwarzania zasobów i infrastruktury krytycznej. System ten jest kierowany i nadzorowany przez Prezesa Rady Ministrów jako szefa Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego oraz przez poszczególnych ministrów w zależności od kompetencji. Natomiast liderem i koordynatorem w sferze wykonawczej jest minister właściwy ds. wewnętrznych.

Obecny system zarządzania kryzysowego został zbudowany w roku 2007, na podstawie doświadczeń z powodzi, która miała miejsce w roku 1997. Jego głównym przeznaczeniem jest reagowanie w sytuacji wystąpienia kryzysów spowodowanych klęskami żywiołowymi. Możliwe jest również wykorzystanie tego systemu do reagowania w sytuacjach wymagających ochrony i obrony społeczeństwa przed skutkami kryzysów militarnych oraz wojny. Jednak doświadczenia z powodzi w 2024 roku pokazują, że jego funkcjonowanie pozostawia wiele do życzenia.

Do najczęściej powtarzających się błędów w działaniu systemu możemy zaliczyć: brak zdolności do planowania operacyjnego, niedostateczne monitorowanie sytuacji, słabe funkcjonowanie systemu alarmowania i informowania społeczeństwa, brak wsparcia ze strony obrony cywilnej, brak przeszkolenia społeczeństwa. Jednak największym problemem jest brak szacunku dla prawa i lekceważenie ustawy o zarządzaniu kryzysowym przez organy administracji publicznej. Niestety organy odpowiedzialne nie realizują zawartych w ustawie obowiązków.

I tak na przykład pomimo tego, że ustawa o zarządzaniu kryzysowym w art. 17 ust. 2 pkt 3 mówi bardzo wyraźnie, że do zadań starosty w sprawach zarządzania kryzysowego należy „zarządzanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, ćwiczeń i treningów z zakresu zarządzania kryzysowego”, jest to chyba najślabszy obszar działalności samorządu w zakresie bezpieczeństwa. Trzeba sobie powiedzieć wprost, że szkolenia, ćwiczenia i treningi z zakresu zarządzania kryzysowego - jak Polska długa i szeroka - po prostu się nie odbywają. Jedynie czasami w jakimś powiecie czy gminie ktoś sobie przypomni lub ruszy go sumienie i zrobi teoretyczny wykład lub pokazówkę z okazji jakiegoś święta.

Natomiast prawdziwe ćwiczenia zespołowe lub treningi grupowe się nie odbywają, ponieważ nikt nie wie, jak należy je organizować i przeprowadzać, nie istnieją w tym zakresie żadne programy szkolenia czy poradniki metodyczne. Samorządowcy nie wiedzą, bo dopóki ich powiatu lub gminy nie dotknie jakaś klęska żywiołowa, lekceważą sobie problemy bezpieczeństwa i nawet o nich nie myślą, natomiast administracja rządowa jest zajęta swoimi sprawami i nie potrafi wyegzekwować przestrzegania ustawy, którą sama stworzyła.

System obrony cywilnej to wewnętrzny system ochronny państwa oraz społeczeństwa działający na obszarze całego kraju, który ma służyć ochronie ludności, przedsiębiorstw, urządzeń użyteczności publicznej, a także dóbr kultury, ratowaniu poszkodowanych i udzielaniu im pomocy oraz współdziałaniu w zwalczaniu klęsk żywiołowych. Doświadczenia ze współczesnych konfliktów pokazują, że niedoceniana i lekceważona do tej pory, obrona cywilna jest w warunkach wojny hybrydowej i totalnej coraz bardziej niezbędna i ma za zadanie zapewnić bezpieczeństwo ludności cywilnej w powiatach i gminach oraz wspierać działania walczących wojsk.

Niestety, aktualna ustawa o ochronie ludności i obronie cywilnej praktycznie likwiduje obronę cywilną jako samodzielny podmiot systemu bezpieczeństwa i w rzeczywistości, wbrew formalnym zapisom, marginalizuje znaczenie organów samorządu terytorialnego oraz społeczności lokalnych. Po pierwsze, pozbawia obdarzonych społecznym zaufaniem polityków samorządowych realnych narzędzi, w postaci oddziałów obrony cywilnej, bezpośredniego i rzeczywistego wpływu na praktyczną realizację zadań obrony cywilnej. Po drugie, nie mobilizuje lokalnych społeczności do aktywnego włączania się w realizację zadań obrony cywilnej, a wprost przeciwnie, lekceważy ich znaczenie oraz powoduje niechęć do działania i marginalizację.

Jednocześnie, likwidując podmiotowość obrony cywilnej, przekazuje wykonywanie takich zadań w czasie pokoju aktualnie istniejącym podmiotom ochrony ludności, np. Państwowej Straży Pożarnej (PSP), nie tworzy też

żadnych nowych zdolności w czasie stanu wojennego i wojny, a jedynie zmienia ich nazwę na podmioty obrony cywilnej. Kolejną poważną wadą modelu rządowego jest to, że w praktyce likwiduje on możliwość tworzenia nowych formacji i oddziałów obrony cywilnej przez wojewodów, starostów, wójtów, burmistrzów, preferując wykorzystanie istniejących już jednostek organizacyjnych PSP i OSP oraz zawieranie porozumień o współpracy w realizacji zadań ochrony ludności, np. z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami, co nie zastąpi autentycznego i spontanicznego zaangażowania miejscowej ludności.

Odpowiadając wprost na zawarte w tytule pytanie, można powiedzieć, że bezpieczeństwo narodowe tworzą systemy bezpieczeństwa lub jeszcze krócej – bezpieczeństwo to sprawne systemy. Dlatego bezpieczeństwo naszego państwa i narodu zależy od profesjonalnego działania wszystkich tych systemów. Jednak aby systemy te mogły sprawnie funkcjonować, w ich szybką odbudowę i modernizację oprócz Ministerstwa Obrony Narodowej muszą się zaangażować także inne organy administracji rządowej i samorządowej, w tym szczególnie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Sportu i Turystyki. Ich działania muszą być koordynowane, nadzorowane oraz finansowane przez rząd RP.

Grzegorz Kwaśniak

Przez większą część swojej kariery zawodowej służył w pododdziałach bojowych SZ RP. W latach 2006-2010 pracował w Zarządzie Planowania Strategicznego SG WP oraz AON. Twórca koncepcji budowy Wojsk Obrony Terytorialnej oraz w latach 2016-2020 dyrektor Biura ds. Budowy Obrony Terytorialnej.